

МІЖНАРОДНИЙ БЕСТСЕЛЕР

ЗА РОМАНОМ ЗНЯТО ФІЛЬМ «1+1»

Абдель — хлопець, який усе життя грав у хованки із законом. Він не має нічого, окрім хіба що здоров'я, якому позаздрив би й Геркулес. Філіпп — багатій з витонченим смаком, що чудово розуміється в мистецтві. Але Філіпп паралізований і самотній. За гроші не купиш співчуття, піклування та, найголовніше, друга.

Несподівано для самого себе Абдель влаштовується на роботу — доглядати за безпомічним Філіппом. Французький аристократ та алжирський емігрант — їхні шляхи навряд чи перетнулися б. Якби не доля. Якби не шанс, що отримав кожен з них. Чи важко почати все з нуля, забувши про те, що було «до»? Насправді ні. Коли поруч є той, хто може змінити твоє життя...

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-5791-7

9 786171 257917

Абдель Селлу

ТИ ЗМІНИВ МОЄ ЖИТТЯ

Абдель Селлу

ТИ ЗМІНИВ МОЄ ЖИТТЯ

ЗВОРУШЛИВА ЕКРАНІЗАЦІЯ

ТИ ЗМІНИВ МОЄ
ЖИТТЯ

ABDEL SELLOU

TU
AS CHANGÉ
MA VIE

ROMAN

АБДЕЛЬ СЕЛЛУ

ТИ ЗМІНИВ МОЄ ЖИТТЯ

РОМАН

ХАРКІВ **КЛУБ**
2019 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.133.1
С29

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Публікується з дозволу *Lester Literary Agency*

Перекладено за виданням:
Sellou A. Tu as changé ma vie : Roman / Abdel Sellou ;
Préface de Philippe Pozzo di Borgo. — Neuilly-sur-Seine :
Michel Lafon, 2012. — 304 p.

Переклад з французької *Елли Євтушенко*

Передмова *Філіппа Поццо ді Борго*

Дизайнер обкладинки *Владлен Трубчанинов*

ISBN 978-617-12-5791-7
ISBN 978-2-7499-1641-5 (фр.)

© Éditions Michel Lafon, 2012
© Depositphotos.com / IgorVetushko, обкладинка, 2019
© Nemiro Ltd, видання українською мовою, 2019
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2019

*Присвячується Філіппові Поццо ді Борго
Амалі
Моїм дітям, які знайдуть свій голос*

Передмова

Коли Ерік Толедано й Олів'є Накаш під час написання сценарію до фільму «Недоторканні»¹ забажали поговорити з Абделем, він відповів їм: «Зверніться до Поццо, я йому довіряю». Коли я працював над новою редакцією «Другого дихання», яка вийшла однією книжкою з «Дияволом-охоронцем», і попросив його допомогти пригадати деякі наші пригоди, він знову відмовив. Абдель не говорить про себе. Він діє. Цей чоловік, неймовірно енергійний, щирий і нахабний, був поруч зі мною впродовж десяти років. Він підтримував мене на кожному болісному етапі мого життя. Спочатку він допомагав, коли помирала моя дружина Беатріс, потім витягнув з депресії після її смерті й, урешті-решт, повернув мені смак до життя...

Упродовж цих десяти років ми знайшли один в одному чимало спільного: ми не любимо пригадувати минуле, планувати майбутнє, натомість нам важливо жити (чи виживати) цієї конкретної миті. Страждання, що пожирало мене, вбиває пам'ять, Абдель не хотів пригадувати своєї юності, як я здогадувався, бурхливої. Ми обидва позбавились від будь-яких спогадів. Протягом усього

¹ В українському прокаті фільм виходив під назвою «1+1». (Тут і далі прим. перекл.)

цього часу я дізнався лише окремі деталі його історії, якими він сам захотів зі мною поділитися. Я завжди по-важав його сором'язливість. Дуже швидко він став частиною сім'ї, хоч я ніколи не бачився з його батьками.

У 2003 році після успішного випуску передачі «Життя приватне, життя публічне», де дуєт Абдель — Поццо розривав публіку своєю нестандартністю, Мірей Дюма вирішила зняти про наші пригоди документальний фільм під назвою «До самого скону» тривалістю близько години. Упродовж кількох тижнів за нами постійно ходили двоє журналістів. Абдель чітко дав їм зрозуміти, що вони не мають запитувати близьких про його минуле... Вони не послухалися, і Абдель вергав громи... Він не лише сам не хотів говорити про себе, а й не хотів, щоб про нього розповідали інші!

Минулого року, здається, усе змінилося. З яким подивом я слухав його досить відверті відповіді на запитання Матьє Вадеп'є — художника-постановника, який знімав додаткові матеріали для DVD «Недоторканих»! За три дні, що ми провели разом в Ес-Сувейрі (Марокко), я дізнався про Абделя більше, ніж за п'ятнадцять років дружби. Він дозрів до того, щоб розповісти про свою долю, усе своє життя — до, під час і після нашої зустрічі.

Який пройдено шлях — від мовчанки впродовж двадцяти років до задоволення, яке він отримував, розповідаючи про свої витівки і ділячись думками! Абделю, ти завжди мене дивуватимеш... Яким щастям було прочитати книжку «Ти змінив моє життя». Я впізнаю в ній його гумор, любов до провокацій, жагу до життя, доброту, а тепер і його мудрість.

Що ж, судячи з назви, я нібито змінив його життя... Хай там як, я не сумніваюся, що він змінив моє. Повторюю: він підтримував мене після смерті Беатріс і намагався повернути смак до життя з радісним завзяттям і рідкісною чуйністю.

Одного дня він повіз мене до Марокко... Там він зустрів свою дружину Амаль, а я — свою другу дружину Хадіджу. Відтоді ми регулярно збираємось сім'ями. «Недоторканні» стали «Дядечками».

Філіпп Поццо ді Борло

Я біг з усіх ніг. У ті часи я був у гарній формі. Погоня почалася на вулиці Гранд-Трюандері¹ — навмисне й не вигадаєш. Ми з двома приятелями щойно поцупили в якогось сердешного міщанського хлопчини його плеєр — класичний «Соні», навіть трохи допотопний, уже застарілої моделі. Я збирався пояснити тому хлопцю, що насправді ми робимо йому послугу, адже, коли він приїде додому, татко швиденько купить йому кращий плеєр, зручніший у використанні, з якіснішим звуком і місткішою батареєю... Але я не встиг.

— Стояти! — гукнув якийсь голос.

— Ані руш! — заволав інший.

І ми дременули.

На вулиці П'єра Леско я почав маневрувати між перехожих із надзвичайною спритністю. Легко, по-справжньому майстерно. Як Кері Грант у стрічці «На північ через північний захід». Або як ховрашок із дитячої пісеньки, хіба що з однією великою відмінністю: він пробігся цим шляхом, але, мабуть, не повернеться отим... Повертаючи праворуч, на вулицю Берже, я подумав, чи

¹ У перекладі назва вулиці означає «велике жебрацтво».

не заскочити мені до Ле-Аль¹. Погана ідея: на вході біля ескалаторів юрмилося забагато людей. Я так само різко звернув ліворуч, на вулицю Бурдонне. Від дощу бруківка стала слизькою, я не знав, у кого з нас — у фліків² чи в мене — підосви краще підходять до мокрої поверхні. Мої мене не підвели. Я був Спіді Гонсалесом, я гнав на повну, а за мною мчали двоє злих котів Сильвестрів, готових мене зжертити. Я дуже сподівався, що цей епізод завершиться так само, як у мультфільмі. На набережній Межіссері я наздогнав одного з приятелів, який зірвався з місця на секунду раніше за мене і був кращим спринтером. Я кинувся за ним на Новий міст, відстань між нами скоротилася. Крики поліцейських стихали за нашими спинами, мабуть, вони вже втомлювалися. Нормально, ми вийшли героями... Звісно, я не став ризикувати й повертатися, щоб перевірити.

Я біг з усіх ніг, аж майже зовсім з них збився. Я дуже втомився і не уявляв, як зможу добігти в такому темпі до Данфер-Рошро. Щоб покінчити з цим, я перескочив парапет скраю моста, який не дає пішоходам упасти в річку. Я знав, що по той бік зможу стати на карниз сантиметрів п'ятдесят шириною. П'ятдесят сантиметрів мені було достатньо. У ті часи я мав гарну фігуру. Я скрючився, глянув на каламутні води Сени, що плинули за течією до мосту Мистецтв, черевики фліків уже гупали асфальтом, дедалі гучніше й гучніше, я затримав дихання, сподіваючись, що ці звуки, досягнувши піку, підуть на спад. Абсолютно не усвідомлюючи небезпеки, я не боявся

¹ Колись продуктовий ринок, а тепер — великий торговий центр у Парижі.

² Сленгова назва французьких поліцейських.

впасти. Я не знав, де мої приятелі, але вірив, що вони й собі хутко відшукають надійну схованку. Коли курчата¹ пробігли, я, шкірячись, покудкудакав у комір светра. Під моїми ногами вигулькнула баржа, я мало не підскочив від подиву. Постояв там ще якусь мить, щоб відновити дихання. Хотілося пити, я залюбки ковтнув би кока-коли.

Я не був героєм. Уже тоді знав, що я не герой, але мені було п'ятнадцять, я жив, ніби дика тварина. Якби я мусив тоді розповісти про себе, описати себе за допомогою речень, прикметників, епітетів і всієї тієї граматики, якою мене напхали в школі, я опинився б у скрутному становищі. Не тому, що я не вмів висловлюватися, я завжди був красномовним, а тому, що тоді я мав би зупинитися й поміркувати. Поглянути на себе в дзеркало, замовкнути на якусь мить — а це для мене досі важке завдання, навіть зараз, коли мені вже за сорок, — і дати визріти думці. Мої судження про себе самого, за умови, що вони чесні, могли б виявитися незручними. Нащо мені було звалювати на себе таку задачку? Ніхто мене про це не просив ні вдома, ні в школі. До речі, я мав безпомилковий нюх на запитання. Хтось лише збирався спитати в мене бодай щось, як я вже зникав по-англійськи. Підлітком я швидко бігав: я мав сильні ноги і беззаперечні причини бігати.

Щодня я стирчав на вулиці. Щодня я давав поліцаям нову причину гнатися за мною. Щодня я вправлявся у швидкості то в одному, то в іншому районі столиці — надзвичайного парку атракціонів, де все дозволено. Мета

¹ Жаргонна назва поліцейських.

гри: загарбати все так, щоб не загарбали тебе. Я не потребував нічого. Я хотів усього. Я ріс у гігантському магазині, де кожен спокусливий товар був безкоштовним. Якщо правила й існували, я їх не знав. Ніхто не потурбувався пояснити їх мені вчасно, а потім я вже нікому не давав заповнити цю прогалину у вихованні. І був цим задоволений.

Одного жовтневого дня 1997 року мене збила вантажівка. Перелом стегна, розтрощена ліва нога, складна операція та кілька тижнів реабілітації в Гарші. Я перестав бігати, почав потроху набирати вагу. За три роки до цієї аварії я познайомився з чоловіком, прикутим до візка після нещасного випадку на парашані — Філіппом Поццо ді Борго. На якийсь час ми опинилися в рівних умовах. Інваліди. Коли я був хлопчиськом, це слово означало для мене лише станцію метро, достатньо широку еспланаду, щоб нишком провертати свої трюки, пильнуючи людей у формі, класний ігровий майданчик¹. Кінець забавкам, принаймні на деякий час, тоді як Поццо, з паралізованими усіма чотирма кінцівками, відбуває довічне покарання. У 2011 році про нас двох зняли феноменальний фільм «Недоторканні». І раптом ми стали всезагальними улюбленцями! Річ у тім, що навіть я в цій історії — реально крутий чувак. У мене суперрівні зуби, незмінно щаслива фізіономія, нестримний сміх, я відважно піклююся про чувака у візку. І танцюю, як бог. Ми з Поццо насправді

¹ Ідеться про Будинок Інвалідів — комплекс споруд у Парижі, де розташовані музеї, архітектурні пам'ятки і парк, а також про однойменну станцію метро.

пережили все, що роблять двоє персонажів у фільмі: гонитва на розкішному авто кільцевою дорогою, політ на парашані, нічні прогулянки Парижем. Але стрічка не відображає і двох відсотків справ, якими ми займалися разом. Я небагато для нього зробив, принаймні менше, ніж він для мене. Я возив його, супроводжував, полегшував як міг його біль, я був поруч.

До того я ніколи не стикався близько з такою багатою людиною. Він походив зі старовинного аристократичного роду і досяг успіхів у житті: кілька дипломів, виконувач обов'язків президента в компанії «Поммері»¹. Я скористався ним. Він змінив моє життя, а я його — ні, або майже ні. У фільмі реальність прикрасили — щоб можна було помріяти.

Одразу попереджаю: я не надто схожий на персонажа в кіно. Я низенький араб, не такий делікатний. За своє життя накоїв купу потворних речей і не шукаю виправдань своїм учинкам. Але тепер я можу про них розповісти: спливає строк давності. Я не маю жодного стосунку до недоторканих, тих справжніх індусів, які навіки залишаються вбогими. Якщо я ї належу до якоїсь касты, то це каста некерованих, і я — її беззаперечний лідер. Причина цьому — моє глибинне ество, незалежне, не покірне жодній дисципліні, встановленому ладу і нормам моралі. Я не шукаю виправдань, але ї не хвалюся. Тим більше, що люди змінюються. І ось доказ...

¹ Виноробний дім шампанських вин, що базується в місті Реймс.

Нещодавно я крокував Новим мостом, була приблизно така ж погода, як і тоді, коли я хлопчиськом тікав від поліцейських. Якесь неприємна, пронизлива мжичка танула на моєму голомозому черепі, а холодний вітер задував під куртку. Цей міст із двох частин, що поєднує острів Сіте з двома паризькими берегами, здавався прекрасним. Він вразив мене своїми розмірами, шириною — близько тридцяти метрів, зручними тротуарами з круглястими виступами, які дозволяють пішоходам помилуватися краєвидом... Не ризикуючи життям. І треба ж було про це подумати! Я схилився над парапетом. Річка з відтінком грозового неба галопом неслася через Париж і, здавалося, готова була проковтнути все на своєму шляху. Хлопчиськом я не знав, що навіть першокласному плавцеві в ній важко вціліти. Ще я не знав, що добродії-французи рівно за десять років до мого народження поскидали у воду десятки алжирців. Вони, однак, добре знали, що річка небезпечна.

Я поглянув на кам'яний виступ, на якому ховався від фліків, і здригнувся від своєї минулої сміливості. Я подумав, що нині нізащо не наважився б перелізти через парапет. А головне, я подумав, що більше не маю причин ховатися чи тікати.

СВОБОДА ВІД НАГЛЯДУ

1

Я не пам'ятаю Алжира — міста, де я народився. Я цілковито забув його запахи, кольори, звуки. Знаю тільки, що, прибувши до Парижа в 1975 році, коли мені було чотири, я не почувався не у своїй тарілці. Батьки сказали мені:

— Це твій дядько Белькасем. Це твоя тітка Аміна. Тепер ти їхній син. Ти залишаєшся тут.

На кухні крихітної двокімнатної квартирки пахло кускусом і спеціями, як удома. Просто стало трохи тісніше, тим більше що разом зі мною привезли й мого брата, старшого на рік. Сестра, найстарша з нас, залишилася вдома. Дівчатка надто корисні, щоб їх віддавати. Вона мала допомагати мамі з двома іншими дітьми, які народилися після мене. Таким чином у родини Селлу з Алжира залишилося троє дітлахів, чого було цілком достатньо.

Починається нове життя, і перша новина: мама більше не мама. Тепер її не можна так називати. Не можна навіть думати так про неї. Тепер Аміна — моя мама. Вона така щаслива враз стати матір'ю двох синів, адже давно втратила надію, що зможе сама народити дітей. Вона гладить нас по голівках, садить собі на коліна, цілує пучки

пальчиків, клянеться, що нам не бракуватиме любові. От тільки ми навіть не знаємо, що воно таке — любов. Нам завжди давали житло, харч, про нас піклувалися, нас колисали ночами, коли ми хворіли, це ясно, але ніхто не робив із мухи слона, усе було цілком природно. Я вирішую, що й тут буде так само.

Друга новина: Алжира більше не існує. Віднині ми живемо в Парижі на бульварі Сен-Мішель, у самому серці французької столиці, і — так, тут, як і вдома, нам можна піти погратися. Надворі, здається, трохи прохолодніше. Чим там пахне? Чи сонце так само чавить брук, як чавило асфальт мого рідного міста? Чи з таким же завзяттям сигналять автівки? Я йду глянути, за мною хвостиком — братик. У сміховинно маленькому скверіку абатства Клюні я помічаю лише одне: інші діти розмовляють не так, як ми. Мій брат, цей тюхтій, не відлипає від мене, наче боїться їх. Дядько, новий тато, заспокоює нас рідною мовою. Ми швидко вивчимо французьку в дитсадку. Наші портфелі готові.

— Завтра, дітки, вам рано вставати. Ну, це не причина лягати з кури. У нас кури не лягають!

— У нас, дядьку? Але де це — у нас? В Алжирі? Це ж в Алжирі кури не лягають, хіба ні, дядьку?

— Хай там як, там вони лягають раніше, ніж французькі кури.

— А ми — ми тепер хто, дядьку? У нас — це де?

— Ви — алжирські курчата на французькій фермі!

Третя новина: відтепер ми житимемо в країні, мову якої вивчимо, але залишаємось і назавжди залишимось тими, ким були від першого ж вдиху. Усе це трохи складно для хлопчиськів, і я вже відмовився від будь-яких

інтелектуальних зусиль. Брат хапається за голову, ще більше втискається мені в спину. Як же він мене дратує... Я не знаю, на що схожий французький дитсадок, але одразу ж вигадую собі девіз, який залишиться зі мною на роки: поживемо — побачимо.

Я тоді й близько не уявляв, яку колотнечу сіятиму в цьому пташнику. Утім, я не мав жодних злих намірів. Я був найневиннішим дитям. Усе просто: якби я не був мусульманином, то мав би німб над головою.

Ішов 1975 рік. Бульваром Сен-Мішель їздили автомобілі «Рено Альпін», «Пежо 304», «Сітроен 2CV». «Рено 12» уже здавалися старомодними, якби я вибирав, то зупинився б на «Рено 4L», яка принаймні ні на що не претендувала. Хлопчик міг сам-один перейти вулицю, і жоден поліцейський з відділу у справах неповнолітніх не став би офіційно брати його під захист правоохоронних органів. Місто, вулиці, свобода — усе це не вважалося небезпечним. Час від часу можна було зустріти п'яного від алкоголю та втоми типа, але люди вважали, що він сам вибрав своє становище безхатька, і давали йому спокій. Ніхто не заморочувався почуттям провини. Навіть найбідніші легко ділилися з ним кількома сантиметрами.

Ми з братом, наче двоє пашів у джинсах кльош і сорочках з видовженими комірцями, сиділи у вітальні квартири, яка від нашого приїзду також слугувала спальнею батьків. На екрані чорно-білого телевізора якийсь хирлявий лисий чоловічок тупав ногами від злості, бо не міг упіймати Фантомаса. Ще він танцював на вулиці Розьє, вдаючи з себе рабина. Я зовсім не знав, що таке рабин і в чому іронія ситуації, але все одно насолоджу-

вався видовищем. Двоє дорослих дивилися, як їхні нові діти вибухають гучним сміхом. Це радувало їх набагато більше за викрутаси й кривляння Луї де Фюнеса. У ті самі часи Жан-Поль Бельмондо бігав дахами в білому костюмі, він вважав себе «чудовим», мені ж здавався недоречним. Набагато більше я захоплювався Шоном Коннері в сірому светрі з високим коміром. У нього принаймні завжди була ідеальна зачіска, він діставав із кишень неймовірні пристрої, які у зразковій тиші потрапляли в ціль за кожного пострілу. Найвищий клас мав ім'я — Джеймс Бонд, і родом він був з Англії. Розлігшись на східному дивані, я смакував кожен момент, не турбуючись про майбутнє й ніколи не згадуючи про минуле. Жити було просто, як дихати.

У Парижі моє ім'я залишилося таким самим, як і в Алжирі: Абдель Ямін. Арабський корінь «абд» означає «поклонитися», «ель» — це артикль чоловічого роду. Поклонитися Яміну. Я смоктав фініки, Аміна збирала кісточки.

2

Віддавати дітей братові чи сестрі, які їх не мають, завжди було — і досі є — майже повсякденною практикою в африканських культурах — як чорних, так і магрибських¹. У таких сім'ях від народження, звісно, маєш одного батька й одну матір, але легко стаєш дитиною всієї родини, а родина ця численна. Коли батьки вирішують

¹ Магриб — арабський регіон на півночі Африки, що охоплює Туніс, Марокко, Лівію та Алжир. Чорними, на противагу їм, називаються південніші африканські країни.

розлучитися з сином чи донькою, вони не надто замислюються, чи страждатиме від цього їхнє чадо. Як для дитини, так і для дорослого змінити батьків — це щось просте і природне. Тут немає чого обговорювати, немає чого пхикати. Африканські народи перерізають пуповину раніше за європейців. Щойно навчившись ходити, дитина ступає на слід старшого і йде сама поглянути, що відбувається за межами дому. За материні спідниці довго не тримаються. І змінюють матір, якщо вона так вирішує.

У комплекті з нами, мабуть, таки йшли кілька пелюшок, але інструкції з виховання не додали. Як виховувати дітей, як із ними говорити, що їм дозволяти і що забороняти? Белькасем і Аміна не мали про це жодного уявлення. Тому вони спробували наслідувати інші паризькі сім'ї. Що ті робили недільними пообіддями в сімдесятих роках, як роблять, між іншим, і досі? Вони прогулювалися садом Тюільрі. Тож у п'ять років я перетнув міст Мистецтв і опинився біля фонтана з неспокійними водами. У цій калюжі півметра глибиною вбого животило кілька коропів, я бачив, як вони піднімаються до поверхні, розтуляють пащеку, щоб ковтнути трохи повітря, й одразу ж рушають у нове коло. Там ми брали напрокат дерев'яний кораблик із вітрилами, який я штовхав до центру палицею. Якщо він потрапляв у течію, а вітер дув у правильний бік, човник міг досягти протилежного краю фонтана менш ніж за десять секунд. Я біг туди, де він мав причалити, розвертав ніс судна і з запалом відправляв його назад. Час від часу я підводив голову й дивувався. Над входом у сад височіла гігантська кам'яна арка.

— Що це за штука, тату?

— Еее... Стародавня брама.

Брама там була ні до чого, адже обабіч неї не простягалася жодного муру чи паркану. Понад садом виднілися величезні споруди.

— Тату, а це що таке?

— Це Лувр, синку.

Лувр... Про нього я теж нічого не знав. Я думав, що, мабуть, треба бути дуже багатим, щоб там жити — у такому просторому й красивому будинку, з такими великими вікнами і статуями на фасаді. Сад був чи не більшим за всі стадіони Африки разом узяті. Кількадесят скам'янілих людей, розкиданих на алеях і газонах, дивилися на нас із висоти свого п'єдесталу. Усі вони були в мантиях і мали довге кучеряве волосся. Мені було цікаво, як довго вони вже там стоять. Потім я повертався до своїх справ. Коли вітер ущухав, мій кораблик міг застрягти посеред фонтана. Тоді я мусив переконувати інших матросів зібрати флот і відправити його так, щоб вони створили течію та визволили моє судно. Інколи все закінчувалося тим, що Белькасем підкочував штанини.

У погожі дні Аміна готувала все для пікніка і ми йшли обідати на Марсовому полі. Після обіду батьки простягалися на покривалі. Діти одразу ж збивалися до купи й грали в м'яч. Спочатку мені не вистачало словникового запасу, мене ніхто не помічав. Я був дуже люб'язним і чемним. Нічим не відрізнявся, принаймні ззовні, від маленьких французиків у велюрових штанцях на підтяжках. Увечері ми, як і вони, поверталися додому, валячись з ніг. Але нам із братом ніхто не забороняв дивитися фільми недільного вечора. Вестерни бадьорили нас краще за інші стрічки, але фінал ми часто пропускали.

Белькасем по черзі переносив нас у ліжка. Щоб віддано любити, інструкції не потрібно.

В Алжирі мій батько ходив на роботу в полотняних штанах і піджаку з плечовими накладками. Одягав сорочку і краватку, а щовечора натирав щіткою шкіряні черевики. Я здогадувався, що він займався радше інтелектуальною працею, де не доводилося бруднити руки, але не знав, чим саме. Я не запитував: у глибині душі мені було цілком начхати на його професію. У Парижі мій батько щоранку натягував синю робу і надівав на лисий череп цупкий картуз. Він був електриком і ніколи не сидів без роботи. Постійно працював, часто втомлювався, але не жалівся, а гарував. Як в Алжирі, так і в Парижі мама сиділа вдома, займаючись кухнею, хатніми справами і, в теорії, дітьми. Але тут Аміні, яка ніколи не входила до типової французької сім'ї, було дуже складно когось наслідувати. Тож вона вирішила поводитися як у її рідній країні: готувала для нас різні смаколики і залишала двері відчиненими. Я не запитував дозволу, щоб піти надвір, а їй і на думку не спало б вимагати пояснень. В арабів свобода від нагляду не має меж.

3

У моєму новому районі є статуя. Точно така ж, як у Нью-Йорку, я бачив її по телевізору. Ну, може, трохи менша, але мені шість років, я крихітний, так чи інакше, вона здається величезною. Це жінка, загорнута в простеньке простирадло, вона піднімає до неба смолоскип, а на голові в неї — дивна корона з колючок. Тепер я мешкаю в 15-му окрузі. Прощавай, крихітна квартирко в старому Парижі, яка

мене дратувала, віднині ми мешканці Богренелю — нові-сінького кварталу, усипаного хмарочосами, як в Америці! Селлу отримали квартиру на другому поверсі восьмиповерхового будинку з червоної цегли без ліфта. Тут ми мешкаємо, як і в будь-якому ашелемі¹ в Сен-Дені, Мон-фермеї чи Кретеї². От тільки вікна виходять на Ейфелеву вежу. Та й узагалі, я вважаю себе хлопцем із передмістя.

Під нашим кварталом побудували гігантський торговий центр з усім необхідним, тільки спускайся і насолоджуйся. Не знаю, чи гарно так казати, але всі ніби зі шкіри пнуться, щоб спростити мені життя.

На касі «Прізюнік» на відстані моєї маленької витягнутої руки висять пластикові пакети. А поруч — полицки з найрізноманітнішими речами та ласощами. Я обожнюю дозатори з драже «Пец», це такі собі запальнички з іграшковими головами: натискаєш на неї, з'являється цукерка, залишається тільки покласти її на язик. Я швидко збираю неабияку колекцію. Вечорами я розставляю в правильному порядку героїв своїх улюблених мультфільмів. Мій брат, цей кайфолом для злодюжок, запитує мене:

— А звідки у тебе дозатор із братами Гавс, Абделю Яміне?

— Подарували.

— Я тобі не вірю.

— Стули пельку, бо зараз як дам.

Він слухається.

¹ Ашелем (HLM) — «житло зі зниженою вартістю оренди», соціальне житло, яке будує для малозабезпечених сімей муніципальна влада Франції та інших франкофонних країн.

² Передмістя Парижа.

Ще мені дуже подобаються кораблі, підводні човни та крихітні автівки для ванни: повертаєш ручку збоку, механізм заводиться, і машина рушає. Я кілька разів наповнюю ними цілі пакети. Спершу я заходжу в магазин, як і всі, хто прийшов сюди по покупки, розгортаю пакет, вибираю товари з вітрини, складаю і йду. Одного дня виявляється, що я дещо пропустив. На думку директора магазину, я мав би зайти на касу.

— У тебе є гроші?

— Навіщо мені гроші?

— Щоб оплатити все, що ти щойно взяв!

— А що я взяв? Це? Це коштує грошей? А мені звідки знати? І взагалі, пустіть руку, боляче!

— Де твоя мати?

— Не знаю, вдома, напевно ж.

— А де твій дід?

— Не знаю, десь.

— Добре. Якщо ти такий упертий, я відведу тебе до відділення.

Тут я, відверто кажучи, геть заплутався. Я знаю, що таке поштове відділення, я не раз ходив туди з Аміною. Ми купуємо марки або заходимо в телефонну кабінку, звідки вона дзвонить двоюрідним сестрам до Алжира. Як це пов'язано з «Пец»? Ага, раптом я розумію! У поштовому відділенні також можна отримати гроші. Простягаєш папірець із цифрами та підписом у віконце, а жіночка натомість дістає з маленької шухляди купюри по сто франків. Я нажахано підводжу погляд на директора магазину, який міцно тримає мене за руку.

— Мсьє, немає сенсу йти на пошту. Я не зможу вам заплатити, у мене нема папірця!

Він дивиться на мене з тупим виглядом, ніби нічого не розуміє.

— Про що ти? Поліцейські вирішать цю проблему, не хвилюйся!

То цей тип — безнадійний йолоп. На пошті немає поліцейських, а навіть якщо ми їх знайдемо, не думаю, що вони заплатять за мої цукерки...

Ми заходимо в сіре приміщення. Це не те відділення, де я бував. На стільцях уздовж стіни сидять люди, чоловік у синій формі розглядає нас з-за столу. Директор навіть не вітається. Він, не роздумуючи, нападає.

— Мсьє, привів ось вам юного злодія, якого спіймав на гарячому у своєму магазині!

На гарячому... Цей тип передивився «Коломбо» по телику... Я роблю гримасу й нахилию голову набік — намагаюся походити на курча Калімеро, коли воно готується просюсюкати культову фразу: «Це нецесно. Це справді дуже нецесно!» Директор додає, простягаючи мою здобич черговому приймальні:

— Погляньте! Повний пакет! І, б'юся об заклад, це не вперше!

Поліцейський його спроваджує.

— Усе гаразд, залиште його нам. Ми про все подбаємо.

— О, тільки ж зважте, я наполягаю, щоб його покарали! Хай буде йому урок! Я більше не хочу бачити його у своєму магазині!

— Мсьє, я ж кажу — ми про все подбаємо.

Нарешті він іде. Я залишаюся на місці, не ворухусь. Уже не вдаю з себе маленьку бідолашну жертву кричущої несправедливості. Власне, я щойно усвідомив, що мені начхати на те, як розгортатимуться події. І не те що я нічого

не боюсь, я навіть не знаю, чого мені боятися! Якщо просто на рівні мого зросту висіли пакети і так само в зоні досяжності лежали цукерки, можна було б очікувати, що я пригощусь, хіба ні? Я довірливий, я думав, що ті речі там саме для цього — жуйки «Каламбар», полунички «Гарібо», «Пец» із Міккі-Маусом, Грендайзером, капітаном Гарлоком...

Поліцейський майже не дивиться на мене, він веде мене до якогось кабінету, де представляє двом колегам.

— Директор «Прізюніка» спіймав його, коли він спустошував полиці.

Я тут же реауюю.

— Не полиці! Тільки стійки біля кас, там, де цукерки!

Двоє інших ніжно всміхаються мені. Тієї миті я ще цього не усвідомлюю, але в цій установі я більше ніколи не побачу таких лагідних облич.

— Ти любиш цукерки?

— Ну, так, ясна річ.

— Ясна річ... Тоді скажи своїм батькам, щоб віднині вони тобі їх купляли, гаразд?

— Так... Гаразд.

— Дійдеш сам додому?

Я киваю.

— Що ж, дуже добре. Шуруй.

За мить я вже стою в дверях. Я чую, як вони кепкують над директором за моєю спиною.

— Ні, ну а що він собі думав? Що ми кинемо малого за ґрати?

Я молодець. Мені вдалося сунути до кишені три желейні ведмедики, вкриті шоколадом. Я чекаю, поки не зайду за ріг, щоб поласувати першим із них. Коли я підходжу до

будинку, в мене досі повний рот цукерок. Я зустрічаю брата, який з мамою повертається з магазину. Він одразу ж щось запідозрює.

— Що ти їси?

— Ведмедика.

— І де ти його взяв?

— Подарували.

— Я тобі не вірю.

Я всміхаюся, показуючи зуби. Звісно ж, чорні від глазури.

4

Французи підростають із поводком довкола шиї. Це за-спокуює їхніх батьків. Вони контролюють ситуацію. Ну... їм так здається. Я дивився, як ці батьки зранку приходять до школи. Тримають своїх чад за ручку, доходять до шкільного паркану, підбадьорюють перед заняттями своїми дурницями:

— Працюй сумлінно, дорогенький, будь слухняним!

Вони думали, що дають дітям достатньо сил для боротьби в безжальних джунглях внутрішнього двору, де їх і самих задирали тридцять років тому. Насправді діти від цього тільки слабшали.

Щоб уміти битися, треба вже мати досвід. І що раніше, то краще.

Я був найнижчим, не найміцнішим, але завжди нападав першим. Я щоразу вигравав.

— Віддавай мені свої кульки.

— Ні, вони мої.

— Ану бігом, кажу тобі.

— Ні, не хочу!

- Ти впевнений?
— ...Добре! Добре! Віддаю...

Уроки мене не цікавили, але лише тому, що нас сприймали за справжніх клоунів. Поклонятися Яміну — так мене назвали. І що, я виставлятиму себе на посміх, декламуючи перед усім класом історію про бика і жабу? Це ж для малюків.

- Абделю Яміне, ти вивчив вірш?
— Який вірш?
— Байку Жана де Лафонтена, яку ти мав вивчити на сьогодні.
— Жана з фонтана? А чому не Манон з джерела?¹
— Оце так! Мсьє знає Паньоля!
— Я більше люблю Гіньюоля².
— Селлу, геть із класу...

Я обожнював, коли мене виганяли з уроку. Це найпринизливіше, на думку вчителя, покарання давало мені, поміж іншого, чудову нагоду «отоваритися». Чи то архітектор паризьких шкіл не передбачив, що колись в одну з них проникне злодюжка Абдель, чи то він вирішив полегшити мені роботу: вішаки розміщувалися не в класах, а в коридорах! А що можна знайти в кишенях пальт? Франк чи два, а у вдалі дні навіть п'ять, йо-йо, печиво, цукерки! А мене вигнали з уроку — яке щастя...

Я уявляв, як увечері дітлахи повертаються додому, хлипаючи:

¹ Прізвище де Лафонтен дослівно означає «з фонтана». «Манон із джерела» — роман Марселя Паньоля та однойменний фільм за книжкою.
² Гіньюоль — лялька народного лялькового театру, що виникла у французькому місті Ліон. З часом назва стала синонімом блязня.

— Мамо, я не розумію, моя монетка зникла...

— Ну от, ти знову не пильнував своїх речей. Більше не дам тобі грошей, так і знай!

Атож, до наступного разу, а наступна здобич малого Абделя буде не гіршою...

Того дня, коли мені виповнилося десять років і вчитель подарував мені на день народження прогулянку коридором, я натрапив на шматок паперу на вагу золота. Він був надійно схований у пальті однієї дівчинки під білорожевим носовичком. На дотик він був цупкішим за банкноту, більшим за квиток у кіно, але важко було вгадати, що саме я знайшов. Я витягнув руку з кишені. Фото. Це було фото власниці пальта, але не простий портрет. Це називається американський план: від маківки до пояса. І дівчинка була гола.

Визнаю: хоч я був замалий для такої знахідки, але для самого факту — аж ніяк. Я одразу ж збагнув, яку вигоду можна отримати з такої штуки.

— Ванессо, моя маленька Ванессо, у мене є дещо, що, здається, належить тобі...

І, вдаючи, ніби щипаю себе за соски:

— Уже ростуть, га?

— Абделю, віддай негайно фото.

— О ні, воно надто гарне, залишу його собі.

— Поверни, а то...

— А то що? Розповіси директору школи? Я впевнений, що він теж хотів би побачити.

— Чого ти хочеш?

— П'ять франків.

— Гарзд. Завтра принесу.

Наші торги тривали ще кілька днів. П'яти франків було недостатньо: я просив ще і ще. Це була гра, я розважався, як дурний, але Ванесса, яка не вмiла програвати, зумiла покласти цьому край. Одного вечора, коли я повернувся додому, батьки взяли мене за руку.

— Абделю, ми йдемо до вiддiлення.

— Ви маєте на увазі, до поштового вiддiлення?

— Ні. Не до поштового. Нас викликають до поліції. Що ти накоїв?

— Гм, якщо чесно... Не знаю...

Я добре знав, але думав про щось ганебніше за свій жалюгідний шантаж. Коли поліцейський роз'яснив причину виклику, я мало не зітхнув із полегкістю.

— Мсьє Селлу, вашого сина Абделя Яміна звинувачують у вимаганні коштів.

Надто складно сказано для Белькасема. Та я й сам не зрозумів, поки він не назвав імені Ванесси. Я пішов, пообіцявши повернути фото власниці наступного ж дня. Батьки нічого не зрозуміли в цій історії, вони пішли за мною, не буркнувши ні слова, не ставлячи жодних запитань. Мене не покарали ні вдома, ні в школі.

Через багато років я дізнався, що директора школи посадили до в'язниці: він займався шахрайством, зокрема цупив гроші з каси шкільного кооперативу. Обкрадати дітей — так, якщо чесно, не годиться.

5

Щоранку я снідав дорогою до школи. Постачальники залишали ящики перед дверима ще зачинених магазинів і спокійно їхали собі далі. Кожен пакунок був обгорнутий

у пластикову плівку. Достатньо одного надрізу — і приготується. Пачка печива «Сен-Мішель» тут, баночка апельсинового соку там. Я не бачив у цьому нічого поганого: усе це стояло просто на тротуарі, тобто знову-таки на відстані витягнутої руки. І, якщо чесно, однією пачкою печива більше, однією менше... Я ділився з Махмудом, Нассімом, Аюбом, Макоду, Бокарі. Я дружив з усіма хлопчиками в Боґренелі, серед яких було небагато Едуарів, Жанів чи Луї. Не тому що ми не хотіли з ними водитися, а тому що вони самі не бажали в нашу компанію. Хай там як, я радше був самітником, хоч водночас і верховодою. Мій девіз був: «Хто мене любить, іде за мною»¹, — а коли я обертався, то виявляв, що за мною пішло аж надто багато.

Ми зависали на «плиті»², бетонованому майданчику між хмарочосами, над підземним торговим центром, — це була наша місцина для розваг. Ми були гарні, вдягнуті за останньою модою в речі таких марок, які належало носити. Куртка «Шевіньон», джинси «Левайс» з вирізами збоку і «латками» з принтом «Барберрі». Спортивний костюм «Адідас» із трьома смужками. До речі, він нині повертається в моду. Поло «Лакост», до якого я досі небайдужий. Я й зараз дуже люблю крокодильчика на кишені сорочки.

Уперше мене спіймали в магазині «Гоу спорт», який я до того обчищав уже кілька разів. Раз плюнути: я заходив,

¹ Цитата, яку приписують королю Франції Філіппу VI Валуа.

² Архітектура на плиті — поняття зі сфери містобудування, коли місто чи район поділяються на яруси: пішоходи пересуваються поверхнею бетонної плити, під якою розташовуються, також на різних рівнях, дороги для автотранспорту, метро, паркінги, магазини тощо.

вибирав речі, які мені подобались; у кабінці натягав їх одна на одну і йшов собі геть, ніким не помічений. Просто трішки товстішим, ніж прийшов. Я кажу про ті часи, коли охоронців і систем безпеки не існувало. Піджаки висіли на вішаках з рукописним цінником, причепленим до петлиці. Одного дня з'явилися такі собі захисні кліпси, які нібито неможливо зняти. Утім, їх можна було відчепити скріпкою, лише здогадавшись, як саме. Клепки мені ніколи не бракувало, та й часу я не гаяв.

Я дуже рано перестав ходити з батьками на їхні недільні прогулянки в Тюльрі, до звіринця Саду рослин чи зоопарку Венсен. У неділю по обіді ми всі дрімали перед «Старські та Гатч», поки по мене не заходив Ясін, Нордін чи Брагім. Ми спускалися на плиту й вигадували, чим зайнятися, що б нового втнути.

У святий день торговий центр був зачинений. Незручно — не підеш «скуплятися». Хоча... Що заважало нам зайти досередини? Ці металеві двері, он там, ведуть до магазину, хіба ні? Зрештою, чим ми ризикуємо...

НІЧИМ.

І ось доказ.

У магазині «Гоу спорт» поруч із кабінками для примірювання є двері, над якими висить маленька табличка. На ній білими літерами на зеленому фоні написано: «Аварійний вихід». Коли продавець шукає річ, якої немає в торговому залі, він заходить за ці двері й повертається з потрібним розміром у руках. Із цього я зробив два висновки: по-перше, за цими дверима склад товарів,

ЗМІСТ

Передмова.....	7
I. Свобода від нагляду.....	16
II. Кінець невинності.....	57
III. Філіпп і Беатріс Поццо ді Борго.....	93
IV. Навчитися жити інакше.....	128
V. Новий початок.....	166

Літературно-художнє видання

СЕЛЛУ Абдель
Ти змінив моє життя
Роман

Головний редактор *В. А. Тютюнник*
Відповідальний за випуск *О. В. Приходченко*
Редактор *І. В. Матюшенко*
Художній редактор *А. О. Попова*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *Ю. С. Любавська*

Підписано до друку 16.08.2019.
Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Minion Pro». Ум. друк. арк. 10,08.
Наклад 5000 пр. Зам. № .

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано у ПРАТ «Харківська книжкова фабрика “Глобус”»
61052, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (life);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безплатний каталог

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

**Запрошуємо до співпраці художників,
перекладачів, редакторів**
e-mail: editor@ksd.ua

**Для гуртових
клієнтів**

Харків
тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Київ
тел./факс +38(067)575-27-55
e-mail: kyiv@ksd.ua

Селлу А.

С29 Ти змінив моє життя : роман / Абдель Селлу ; перекл. з фр.
Е. Євтушенко ; передм. Ф. П. ді Борго. — Харків : Книжковий
Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. — 192 с.

ISBN 978-617-12-5791-7

ISBN 978-2-7499-1641-5 (фр.)

Абдель — хлопець, який усе життя грав у хованки із законом. Філіпп — багатий з витонченим смаком, але він паралізований і самотній.

Несподівано для самого себе Абдель влаштовується на роботу — доглядати за безпомічним Філіппом. Французький аристократ та алжирський емігрант — їхні шляхи навряд чи перетнулися б. Якби не доля. Якби не шанс, що отримав кожен з них. Чи важко почати все з нуля, забувши про те, що було «до»? Насправді ні. Коли поруч є той, хто може змінити твоє життя...

УДК 821.133.1